

CIVITTA

ESF koolitusprogrammi „Noorsootöötajate koolituste arendamine“ koolituste mõju-uuring LÜHIKOKKUVÕTE

Tellijaja:

Sihtasutus Archimedes (reg nr 80011561)
Tõnismägi 11, 10119 Tallinn

Teostaja:

Civitta Eesti AS (reg nr 11092241)
Lõõtsa 8, 11415 Tallinn
Riia 24a, 51010 Tartu

Detsember 2019

SISSEJUHATUS

SA Archimedese noorteagentuur (edaspidi SANA) on Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) toel viinud aastatel 2015–2019 ellu koolitusprogrammi „Noorsootõtajate koolituste arendamine“ (NKA), mille eesmärgid on järgnevad:

- tegevuste tulemusel on tõusnud noortevaldkonna töötajate erialased pädevused,
- koolitustel õpitut rakendatakse,
- toimib laiapõhjaline koostöö nii valdkonnasiseselt kui ka sidusvaldkondadega.

Perioodil 2015–2019 osales koolitustel **5157 noortevaldkonnas töötavat inimest** ja toimus **249 koolitust**. Kui arvestada, et Eestis on hinnanguliselt 9400 noorsootõtajat¹, siis saab öelda, et ligikaudu **2/3 valdkonnas tegutsevatest inimestest on NKA koolitustega kokku puutunud**.²

Käesoleva uuringu eesmärk oli **analüüsida „Noorsootõtajate koolituste arendamise“ koolituste mõju ja tulemuslikkust ning hinnata, kuidas on koolitustegevused mõjutanud noortevaldkonna arengut laiemalt**. Tulemuseks on teadmine, kuidas on NKA koolitused aidanud parandada noortevaldkonna töötajate erialaseid pädevusi, mil määral õpitut rakendatakse ja kuidas toimub koostöö nii valdkonna sisesealt kui ka teiste sidusvaldkondadega. Uuringus analüüsiti noortevaldkonna töötajatele suunatud koolitustegevusi perioodil 2015–2019. Uuringus keskenduti pikaajalistele arenguprogrammidele, mis koosnesid mitmest koolitusmoodulist, ja temaatilistele koolitustele, mis olid suunatud huvikoolidele, noortekeskustele, noorteühingutele ja koolide huvijuhtidele. Kuna eesmärk oli hinnata koolituste mõju, olid fookuses need koolitused, mis olid pikemaajalised ja seetõttu eelduslikult võiksid omada suuremat mõju noorsootõtajate arengule ning läbi selle ka töö kvaliteedile.

UURINGU METOODIKA

Mõju-uuringu käigus viidi läbi dokumendianalüüs ning personaal- ja fookusgruupiintervjuud. **Dokumendianalüüsis** kasutati valdkonnas varem läbi viidud asjakohaseid uuringuid, NKA koolituste tagasisideküsitluste andmeid (sh koolitusjärgsete tagasisideankeetide alusel koostatud kokkuvõtteid) ja järelküsitluste analüüsi. Uuringu raames viidi läbi **kuus personaalintervjuud noortevaldkonna esindusühingu esindajatega ja kolm personaalintervjuud koolitajatega**. Koolitustel osalejatega viidi läbi **neli semi-struktureeritud intervjuud ning kaks fookusgruupiintervjuud** (üks Tallinnas, teine Tartus). Lisaks saadi kirjalik tagasiside 13-lt osalejalt, kes soostusid koolituste kohta tagasisidet andma, kuid ei saanud ajaliselt osaleda fookusgrupis ega personaalintervjuus. **Kokku saadi seega tagasiside 22-lt koolitusel osalejalt**.

¹Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA. Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus, 2018, <link>

² Hange: ESF koolitusprogrammi: „Noorsootõtajate koolituste arendamine“ koolituste mõju-uuring 36.7-3/6952/2019

OLULISEMAD TULEMUSED

Koolituste mõju noorsootõtajate erialastele pädevustele

Uuringus osalenud osapooled leidsid, et üldiselt liigub noorsootöö areng Eestis õiges suunas ja tehakse head tööd. Seejuures ei saa unustada, et Eestis on noorsootööd praegusel kujul arendatud vaid 20 aastat ja seega võiks sellele omased olla ka samad arenguvajadused mis 20-aastasele noorelegi – enese määratlemine, identiteedi ja koha leidmine maailmas.

Koolitusel osalejad **arendasid muuhulgas kõiki peamisi erialaseid pädevusi, mis noorsootöö 4. taseme kutsestandardis³ on välja toodud.** Nii uuringusse kaasatud noortevaldkonna esindusühingute esindajad kui ka koolitajad on ühel meelel, et **noorsootöö korraldamine on noorsootõtajate tugevaim külg.** Noorsootõtajate metoodikabaas läinud laiemaks ja viimastel aastatel on hakatud **rohkem tähelepanu pöörama tegevuste mõtestamisele.** Leitakse, et noorsootõtajatel on hea ettevalmistus turvalise keskkonna loomises. Saadud tulemusi toetab 2017. a läbi viidud noorsootõtajate koolitusvajaduste uuring, kus **77% vastajatest hindas oma oskust luua turvaline ja ohutu keskkond heaks või väga heaks⁴.** Kõige rohkem arenguruumi on **noorsootõtajatel avalikkusega suhtlemisel ja koostöö tegemisel** ning professionaalse enesearendamise pädevuse juures konkreetselt **eneseanalüüsi oskuses.** Varasemalt on samuti leitud, et noorsootõtajad hindavad kõige kriitilisemalt oma eneseanalüüsi ja -arendamise oskust ning võimekust avalikkusele noorsootöö võimalusi tutvustada ja koostööd teha (*ibid*).

Valdav enamus uuringusse kaasatud koolitusel osalejatest **jäi koolitustega rahule ning koolitused vastasid osalejate ootustele.** Seda kinnitasid ka tagasisideankeediga kogutud andmed. **Koolitused olid hästi ettevalmistatud ning osalejad olid koolitused valinud eelkõige oma vajadustest ja ootustest lähtuvalt.** Osalejad õppisid kõige enam noorsootöö korraldamisega seonduvat, sh õpiti paremini oma tööd mõtestama, efektiivsemalt planeerima ning noori tegevustesse kaasama. Samuti õpiti koolitustel mitmekesiste tehnikate või meetodite rakendamist noortega suhtlemisel ja kaasamisel. Noorte kaasamise oskust on noorsootõtajad varasemalt pidanud üheks oma kõige tugevamaks küljeks. Samas tõi noorsootõtajate koolitusvajaduste uuring välja, et üheks madalaimalt hinnatud pädevuseks on olnud oskus kasutada mitmekesiseid noorsootöö keskkondi ja meetodeid ning mitteformaalses õppes kogetu ja saavutatu mõtestamine koos noortega. Seega koolituste korraldajad on võtnud arvesse noorsootõtajate koolitusvajadusi ning NKA koolitustel on rõhku pandud just kõige **suuremate puudujääkidega pädevuste arendamisele.**

Koolitustel õpitu rakendamine

Paraku leidis koolitustel osalejate seas ka neid, kes ei jäänud koolitustega täiesti rahule. Näiteks jäi NEET noorte osalemise toetamise koolitusel puudu teadmistest, mida saaks realses töös kasutada. Seetõttu võiks **tulevikus koolituste planeerimisel arvestada, et koolitajatel oleks praktiline valdkonna taust.** Noorsootõtajate koolitusvajaduste uuringus on varasemalt välja toodud, et **noorsootõtajate hinnangul ei vasta sageli koolituste sisu, kasutatavad meetodid, teooria ja praktika tasakaal, koolituse tase ning toimumiskoht nende vajadustele ja soovidele.** Sellest tulenevalt soovitati riigil ja noorsootõtajate koolitajatel ühe lahendusena **kutsuda lektoriteks rohkem valdkonna praktikuid,** et ilmestada teoreetiliste teadmiste kasutamist praktikas. Käesoleva

³ ENTK, Noorsootõtaja kutse tasemed. <link>

⁴ Balti Uuringute Instituut, Noorsootõtajate koolitusvajaduste uuring (M. Käger, K. Kivistik, M. Tatar). 2017, <link>

uuringu tulemustest lähtuvalt püsib mõne noortevaldkonna teema puhul **jätakuvalt vajadus kaasata enam praktikuid, kes on oma valdkonna eksperdid ning oskavad tuua seoseid noortevaldkonnaga.**

Ühe puudusena tõid osalejad välja ka seda, et nad ei näinud loodetud kvaliteedi tõusu ja suhtlemist koolituse järel. Kui koolituse käigus oli juttu edasisest koostööst, siis **pärast koolitust puudus motivaator, mis paneks osalejaid edasist koostööd tegema.** Seega on nende koolituste puhul, mille eesmärk on osalejate jätkuv koostöö, soovitus **leida suunavad tegevused, mis soodustavad kontakti hoidmist osalejate vahel ka pärast koolituste lõppu.** Sellegipoolest on valdav enamus uuringus osalenud noorsootõtajatest koolituste sisuga rahul.

Intervjueeritud osapoolte seas oli **vastakaid arvamusi koolituste korraldusliku poole osas.** Mõne koolituse puhul oli **asukoht** taotluslikult valitud keskusest eemal ja eeldas ööbimist, et soodustada osalejate tihedat suhtlemist, mis omakorda loob eeldused, et hiljem õnnestub koostöö osalejate vahel paremini. Osalejate seas leidub aga neid, kes ei soovi, et koolituse toimumiskohta jõudmine võtaks liiga kaua aega. Seega soovitatakse tulevikus mõned koolituste moodulid, kus vahetu kokkupuude pole nii oluline, korraldada **e-õppena.** Ka koolitusvajaduste uuringus on välja toodud, et e-õpe on alakasutatud koolitusvorm, mille võimalusi võiks rohkem rakendada. Kokkuvõttes jäid koolitustel osalejad siiski korraldusliku poolega rahule ning tagasisideankeetides välja toodud erinevused või kriitika võib tuleneda osalejate enda erisugustest ootustest koolitustele.

Noorsootõtaja roll noortevaldkonnas

Noortevaldkonna esindusühingute esindajad ja koolitajad on arvamusel, et **noorsootõtajate ettevalmistuses ja nende nägemuses oma rollist on suuri erinevusi.** Samas on noorsootõtaja rolli osas selgust toonud noorsootõtaja **kutsealase teadlikkuse kasv.** Seejuures on oma osa kindlasti olnud täienduskoolitustel, mis on aidanud osalejatel näha ühisosa kõigi noortega tegelevate spetsialistide töös, olgu tegemist noorsootõtaja, huvikooli õpetaja, ringijuhiga või kellegi teisega, kelle töö keskmes on noor.

Nii mõned koolitajad kui ka koolitustel osalejad näevad vajadust **noorsootöö baastaseme koolituse ja projektijuhtimise koolituste järele.** See on tingitud töötajate voolavusest. Nimelt on noorsootõtaja ametikoht tihti justkui hüppelauaks, kuhu asutakse tööle pärast (kõrg)kooli lõpetamist ja aasta-paari pärast liigutakse edasi. Seetõttu on alati alustavaid noorsootõtajaid, kellele kuluks ära just baasteadmisi tutvustav koolitus. Seejuures leitakse, et koolitusele ei peaks minema päris alustav noorsootõtaja, vaid selline, kellel on vähemalt pool aastat kogemust valdkonnas töötamisest ja kes oskab saadud teadmisi konteksti panna. Samas vajavad ka kogunud ja pikema staažiga noorsootõtajad jätkuvalt baasteadmiste koolitusi, et omandatud oskuseid meelde tuletada ja vajadusel ennast täiendada. Edasiste koolituste planeerimisel tuleks arvestada sellega, et valdkonnas töötab nii erineva erialase teadmise, staaži kui ka oskustega spetsialiste ning kutsestandardis kokku lepitud kõiki pädevusi tõenäoliselt kõigil ei ole. Seda toetab ka fakt, et kutset ei olda väga agarad taotlema ning teadmine noorsootõtajate olemasolevatest pädevustest keskselt puudub. Tulevikus võiksid koolitused rohkem lähtuda konkreetsest kutsestandardi raamistikust ja kompetentsitasemest (tasemed 4, 6 ja 7), et läbi selle aidata paremini kaasa kutse taotlemisele.

Noorsootõtajate professionaalse arengu toetamine

Uuringu tulemustest selgus, et nii noortevaldkonna esindusühingu esindajad, koolitajad kui ka koolitustel osalejad on arvamusel, et noortevaldkonna organisatsioonid toetavad **noorsootõtajate professionaalset arengut**. Enamik koolitustel osalenutest peab oma juhte väga toetavaks ja **juhivad pakuvad ise võimalust erinevatel koolitustel osalemiseks, suunates noorsootõtajaid huvipakkuvatele koolitustele ning tunnustades tehtud töö eest**. Koolitusel osalejad jagavad koolitustel omandatud teadmisi oma kolleegidega **peamiselt personaalsete vestlustena ja sisekoolituste või koosolekute ühe päevakava punktina**. Noorsootõtajad on hakanud koolitustel saadud teadmisi oma igapäevatoos rakendama. 22% tagasisideankeedile vastanutest peab oma organisatsioonis toimunud muudatuste põhjuseks koolitusi. Seega võib järeldada, et NKA koolitusprogrammil on olnud **oluline roll noortevaldkonna organisatsioonides toimunud muudatustes**. Tulemused lähevad kokku varasema noorsootõtajate koolitusvajaduste uuringuga 2017. aastast, kus leiti, et tööandjad üldiselt soodustavad täiendusõppes osalemist ja parimate kogemuste ning teadmiste jagamist.

Nii noortevaldkonna esindusühingute esindajad kui ka koolitajad on ühel arvamusel, et tuleb jätkata **süsteemsete ja mõtestatud koolitustega**, mis arvestavad **noorsootõtajate tegelikku koolitusvajadust** ning võtavad **arvesse praktikute ning valdkonnas tegutsevate spetsialistide tagasisidet**. Lisaks toodi välja, et **koolitusi ei pea olema palju, aga need peaksid olema läbimõeldud ja hea sisuga**. Hetkel on olukord, kus koolitusi on ehk isegi liiga palju, mistõttu ei suuda noorsootõtajad endale sobilikku koolitust valida või põhitöö kõrvalt osalemiseks aega leida. Suutmatus sobilikke koolitusi valida võib aga olla tingitud ka sellest, et **noorsootõtajatel on vajakajäämisi enesehindamise oskuses**, mistõttu ei suudeta ise otsustada, milliseid koolitusi tegelikult vaja oleks. Varasemalt on leitud, et kuigi noorsootõtajate seas on enim kasutatavaks enesetäiendamise vormiks oma kogemusest õppimine, on noorsootõtajate enesehindamises siiski vajakajäämisi, mistõttu ei arendata ennast teadlikult ja süsteemselt. Seega on noortevaldkonnas tegutsevate eri osapoolte tagasiside arvestamine uute koolituste planeerimisel olulise tähtsusega.

Piirkondlik koostöö ja noorsootöö valdkonna areng laiemalt

Piirkondliku koostöö osas on **NKA koolitused aidanud osalejatel luua uusi kontakte** ning seeläbi teha esimesi samme võrgustiku kujundamiseks. Samuti on koolituste käigus tõusnud osalejate teadlikkus koostöö olulisusest, suurenenud on koostöövalmidus ja -tahe. Paraku leitakse, et tihti jääb koostöö soiku, kui pole eraldi inimest, kelle ülesanne on koostööd juhtida. Seega tasuks koolituste raames mõelda **jätkutegevustele, mis aitaksid tekkinud sidet ka pärast koolituse lõppu hoida**. Siiski toodi välja ka positiivseid näiteid, kuidas koolituste käigus on jõutud reaalse koostöö tegemiseni, mille tulemusel nt ühes vallas avati uus noortekeskus.

Nii koolitajad kui ka osalejad peavad valdavalt koolitusi **sisu poolest headeks**. Leitakse, et neil (eriti pikaajalistel arenguprogrammidel) on kindlasti olnud mõju Eesti noorsootöövaldkonna arengule. NKA koolituste mõjuks on olnud **noorsootõtajate erialaste pädevuste arendamine, kontaktvõrgustiku tekkimine** ja teadlikkuse kasv sellest, **mis on noorsootöö ja noorsootõtaja roll ühiskonnas**. Tänu sellele, et koolitustesse on kaasatud mitte ainult noorsootõtajad, vaid ka noorsootöö korraldajad ja n-ö otsustajad (ametnikud, kes igapäevaselt noorsootööga kokku ei puutu, aga mingis otsustusprotsessis vastutavad selle eest), on see mõistmine levinud laiemalt. Pikemas perspektiivis aitab see **leida noorsootöö siduspunkte teiste valdkondadega** (nt haridus, lastekaitse, avaliku ruumi

planeerimine jne). Ühe olulise mõjuna on koolituste tulemusel kujunenud süsteemne ja mõtestatud lähenemine noorsootööle: laieneb inimeste ring, kes mõistavad, et nad on osa ühisest võrgustikust, mille keskmes on noor. See soodustab noortest lähtuva ja lõimitud noortepoliitika elluviimist.

Uuringust selgus, et **koolitajad ja noortevaldkonna esindusühingute juhid hindavad NKA koolituste mõju isegi kõrgemalt kui koolitustel osalejad**. Ilmselt oskavad nemad näha laiemat pilti ega piirdu vaid mõne üksiku koolituse mõjude hindamisega. Sama kinnitavad ka varasemad uuringud, et osalejad ei pruugi konkreetse koolituse mõju koheselt tajuda ega oma igapäevatööga seostada.⁵ Õpitu rakendamist oma igapäevatöös on ka välja toodud kui üht noorsootõtajate arendamist vajavat pädevust.⁶ Koolitusvajaduste uuringus pakuti seetõttu ühe soovitusena välja, et tulevikus võiks rohkem kasutada erinevate koolitusviiside juures mentorlust või *coaching*'ut, mis ajendaks õpitud analüüsima ja lihtsustaks omandatud teadmiste rakendamist noorsootöös.

Valdavalt leiavad analüüsi kaasatud osapooled, et noorsootöövaldkonda on mõjutanud nii NKA koolitused kui ka muud välised tegurid. Väliste teguritena nimetatakse poliitilisi suundi, planeerimisperioode, riiklikke otsuseid jne. Samuti rõhutatakse haldusreformi mõju, mis nii mõneski piirkonnas, kus enne tehti heal tasemel noorsootööd, sundis tegevusega jälle nullist alustama.

Uuringus osalejad leiavad, et **üldiselt on NKA koolitused olnud kooskõlas ühiskonnas aset leidnud muutustega**, nt võttes arvesse üha suurenevat vajadust digitaalsete lahenduste kasutamise järele noorsootöös. Samuti tunnetavad nii koolitajad kui esindusühingute esindajad, et koolituste planeerimisel **arvestatakse nende ettepanekutega**. Positiivsena tuuakse välja **SANA avatud suhtlust ja arutelu teiste valdkonnas tegutsevate osapooltega**. Esindusühingute esindajad ja koolitajad on ühel meelel, et noortevaldkonna süstemaatilises arengus on NKA koolitustel olnud **hindamatu väärtus, mis on tõstnud kogu valdkonna üldist oskuste ja noorsootöös vajalike pädevuste taset**.

⁵ RAY-CAP. Competence development and capacity building of youth workers and youth leaders. Research Report 2015–2020. <link>

⁶ Balti Uuringute Instituut, Noorsootõtajate koolitusvajaduste uuring (M. Käger, K. Kivistik, M. Tatar). 2017, <link>